

Reserapport Chile

Juni 2022

Inledning

MFoF:s generaldirektör Per Bergling, avdelningschef Tommy Marksén och utredaren Sophia Öhvall Lindberg besökte Chile den 9–13 maj för att informera om och underlätta genomförandet av tre pågående uppdrag: att hjälpa internationellt adopterade i Sverige att söka sitt ursprung, att förmedla adoptionsspecifikt samtalsstöd till internationellt adopterade och adoptivföräldrar i Sverige samt att vara nationell kontaktpunkt för de som söker information om oegentligheter inom internationella adoptioner. Vi ville också veta hur den chilenska utredningen av brott och oegentligheter i samband med internationella adoptioner under 1970–1990-talet fortskrider och hur dessa händelser hanteras i chilensk politik och vidare debatt idag.

Vi mötte chilenska förvaltningsmyndigheter, domstolar, ideella organisationer och enskilda. Alla var angelägna att dela med sig av information, erfarenheter och synpunkter. Detta rika material, liksom de viktiga relationer som grundlades, kommer att ha stor betydelse för uppdragens genomförande, för MFoF som svensk centralmyndighet och för myndighetens förmåga att bidra till policy och praktik på nordiskt, europeisk och internationell nivå.

Vi passade också på att informera om utredningen Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt (Dir. 2021:95) och dess planerade besök i Chile.

MFoF vill tacka Sveriges ambassad i Chile för omfattande och ovärderlig hjälp före, under och efter vårt besök. Utan denna hade denna resa inte varit möjlig.

Rapporten har författats av Sophia Öhvall Lindberg, utredare, i samråd med generaldirektör Per Bergling samt avdelningschef Tommy Marksén.

Innehåll

INLEDNING.....	2
INNEHÅLL	3
BAKGRUND	4
PROGRAM FÖR RESAN	4
RESANS GENOMFÖRANDE.....	4
DAG 1: MÅNDAG 9 MAJ	4
Sveriges ambassad.....	4
Nos Buscamos.....	4
DAG 2: TISDAG 10 MAJ.....	5
Danmarks ambassad	5
Instituto Nacional de Derechos Humanos (INDH).....	5
Chiles tillträdande ambassadör i Sverige	5
DAG 3: ONSDAG 11 MAJ.....	6
Brottsutredningen	6
Registro Civil.....	6
Hijos y Madres del Silencio.....	7
DAG 4: TORSDAG 12 MAJ	8
Nos Buscamos.....	8
Mejor Ninez.....	8
Möte med representanter för andra länder som haft adoptioner från Chile.....	9
DAG 5: FREDAG 13 MAJ.....	9

Bakgrund

MFoF har sedan hösten 2021 planerat att åka till Chile. Men pandemin har gjort det nödvändig att flera gånger skjuta upp resan. Först under våren 2022 bedömdes läget tillräckligt stabilt och resan kunde genomföras 9–13 maj. Delegationen bestod av MFoF:s generaldirektör Per Bergling, avdelningschef Tommy Marksén och utredaren Sophia Öhvall Lindberg.

Resan huvudsakliga syfte var att informera om och underlätta genomförandet av tre pågående uppdrag: att hjälpa internationellt adopterade i Sverige att söka sitt ursprung, att förmedla adoptionsspecifikt samtalsstöd till internationellt adopterade och adoptivföräldrar i Sverige samt att vara nationell kontaktpunkt för de som söker information om oegentligheter inom internationella adoptioner. Vi ville också veta hur den chilenska utredningen av brott och oegentligheter i samband med internationella adoptioner under 1970–1990-talet fortskrider och hur dessa händelser hanteras i chilensk politik och vidare debatt idag.

Program för resan

Planeringen och resans genomförande skedde i nära samarbete med den svenska ambassaden i Santiago de Chile. Efter förslag från MFoF arrangerade ambassaden möten med relevanta myndigheter, organisationer och andra aktörer. Ambassaden orienterade också delegationen om den politiska situationen i Chile, den aktuella debatten om adoptioner i landet och andra faktorer av betydelse. Samtliga möten och besök genomfördes i Chiles huvudstad Santiago de Chile. Vissa möten genomfördes på engelska och andra med hjälp av tolk.

Resans genomförande

Samtliga möten och andra aktiviteter inleddes med en redogörelse för MFoF:s myndighetsuppdrag och särskilt den verksamhet som är kopplad till internationella adoptioner. Särskild vikt lades vid de nämnda regeringsuppdragen, dvs. att ge stöd vid ursprungssökning, förmedla samtalsstöd och MFoF:s roll som kontaktpunkt rörande oegentligheter. MFoF informerade också om utredningen Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt (Dir. 2021:95) och dess planerade besök i Chile.

Dag 1: måndag 9 maj

Sveriges ambassad

Förmiddagen ägnades åt möten på Sveriges ambassad. Ambassaden orienterade MFoF om relevanta omständigheter i Chile och det föreslagna programmet. MFoF redogjorde för sitt myndighetsuppdrag, de särskilda uppdragen och syftet med besöket.

Nos Buscamos

Under eftermiddagen hölls ett möte med intresseföreningen Nos Buscamos (föreningen representerades av direktören och grundaren samt chefen för utredning av ärenden och presschefen). Nos Buscamos arbetar med att få kontakt med biologiska föräldrar till adopterade i syfte att få klarhet i vad som verkligen hände vid adoptionen. De hjälper också till vid återföreningar, om sådana önskemål finns.

Intresseföreningen hanterar ca 4 000 ärenden. Detta beskrivs som en stor utmaning då allt arbete sker ideellt.

Samtalet omfattade också vad Nos Buscamos skulle kunna hjälpa till med när det gäller adopterade från Chile i Sverige som söker sitt ursprung. Flera konkreta förslag framfördes:

- Adopterade som kontaktar MFoF för att söka sitt ursprung i Chile skulle kunna anmäla sitt behov om stöd via Nos Buscamos webbplats.
- Nos Buscamos skulle kunna ge råd och stöd till adopterade om hur de kan söka sitt ursprung i Chile, steg för steg.
- Föreningen skulle kunna hjälpa till med DNA-tester. Bland annat skulle föreningen kunna hjälpa biologiska föräldrar att testa sig. De har en förhoppning om att skaffa en minibuss för att kunna nå familjer ute på landsbygden. I minibussen skulle man kunna hålla möten och genomföra DNA-tester i avskildhet.
- Nos Buscamos har en bostad i Santiago där adopterade kan få bo en kortare tid vid återförening med biologisk familj.

Nos Buscamos underströk att föreningen inte jobbar med dåtiden utan fokuserar på härifrån och framåt. De vill vara en röst för mödrarna och de adopterade.

Dag 2: tisdag 10 maj

Danmarks ambassad

Dagen inleddes med möte med den danske ambassadören, Jens Godtfredsen, på den danska ambassaden. Vid mötet medverkade också ambassadörens assistent Kathrine Hasling Larsen.

Det har skett ca 110 adoptioner från Chile till Danmark. Adoptionerna har ägt rum under perioden 1970–1990.

Danmark kommer att ha en särskild utsänd person på plats i Chile för att stötta danska adopterade som vill söka sitt ursprung. Uppdraget är på två år och rekryteringen är klar. Förhoppningen är att den utsände ska vara på plats i Chile 1 augusti alternativt 1 september 2022. Den utsände kommer att påbörja arbetet i Danmark. Den danska centralmyndigheten Ankestyrelsen kommer att ha en central roll i introduktionen.

Samtal fördes om förutsättningarna för samarbete och informationsutbyte. MFoF frågade särskilt om det vore möjligt att träffa den utsände innan avresa från Danmark för att utbyta information. Detta skulle undersökas. MFoF uttryckte också intresse för en bibehållen nära kontakt under tiden i Chile.

Instituto Nacional de Derechos Humanos (INDH)

Ett lunchmöte med Nationella institutet för Mänskliga rättigheter (Instituto Nacional de Derechos Humanos, INDH) hölls på den svenska ambassadörens residens.

Under lunchen berättade företrädare för INDH att adoptioner är en del av en större debatt om mänskliga rättigheter i Chile. Institutet driver 35 ärenden om adoption inom ramen för den utredning som leds av domaren Balmaceda (se nedan).

För att INDH ska kunna driva eller företräda i ett ärende av denna typ behöver två kriterier vara uppfyllda:

- Staten eller statliga representanter ska ha varit inblandade.
- Barnet är fortfarande frånvarande.

Institutet förmedlade också sin uppfattning om adoptionssystemet såsom det fungerade då dessa adoptioner genomfördes. Bl.a. beskrevs att barnen kunde lämna landet som fosterhemsplacerade ("care of") och adoptionen sedan slutföras i mottagarlandet. Detta förfarandet ledde till att barnen ofta kom att stå kvar som folkbokförda i Chile.

INDH anser att MFoF:s arbete med ursprungssökning såväl som arbetet för rättssäkra adoptioner med barnperspektiv är värdefullt.

Chiles tillträdande ambassadör i Sverige

MFoF träffade Chiles tillträdande ambassadör i Sverige, Tucapel Jimenez. Ambassadören tillträder så snart nödvändiga formaliteter på svensk sida avklarats.

MFoF redogjordes för myndighetens uppdrag, de särskilda uppdragen och syftet med resan.

MFoF erbjöd också Tucapel Jimenez att besöka myndigheten i Skellefteå vid lämpligt tillfälle.

Dag 3: onsdag 11 maj

Brottsutredningen

Onsdagen inleddes med ett möte med domaren Balmaceda som leder den sk. Brottsutredningen rörande misstänkta oegentligheter kopplat till adoptioner från Chile.¹ Mötet hölls i Högsta domstolens lokaler.

Vad gäller utredningens framskridande nämndes att utredningen vid tidpunkten för MFoF:s besök bestod av 790 individuella ärenden. Av dessa rör 117 ärenden barn som adopterats av svenska föräldrar. Balmaceda poängterade att ärenden fortsätter att komma in varje vecka.

MFoF ställde frågan om det går att säga något om när alla utredningarna kommer att vara klara. Domaren var tydlig med att det inte går att ge ett svar på den frågan då utredningen består av ett mycket stort antal komplicerade ärenden och det är svårt och tidskrävande att få tag i dokument och annan information från tiden då adoptionerna genomfördes. I vissa fall har dokumentation förstörts i bränder och jordbävningar. Mycket arbete återstår alltså.

MFoF förstod att 82 ärenden avslutats på grund av preskription. Domaren förklarade att när det gäller äldre fall är det ofta så att åtal endast kan väckas om det rör ett brott mot mänskliga rättigheter såsom de definieras i chilenskt lag. Domaren påpekade dock att det i vissa fall kan finnas skäl att även utreda fall som inte kan anses röra brott mot mänskliga rättigheter, inte minst för att få klarhet om vad som har hänt.

Vid mötet gavs också en historisk tillbakablick. Det angavs att så många som 20 000 barn kan ha lämnat Chile irreguljärt eller illegalt under perioden. Chile var då betydligt fattigare och hade bristfällig lagstiftning i många avseenden. Först 1988 ändrades adoptionslagarna och blev mer stringenta. Domaren nämner att omständigheten att lagändringarna sammanfaller med den demokratiska omvandlingen fått många att dra slutsatsen att oegentligheterna och brotten har kopplingar till militärdiktaturen, men han anser att detta är en felaktig slutsats.

Balmaceda berättade också hur adoptioner kunde gå till fram till att lagarna ändrades. De flesta adoptionerna skedde då från södra Chile. Många mödrar var mycket unga (16–18 år). Barnen föddes på sjukhus och modern överlämnade sedan barnet till sjukhuset. Därefter gjordes en socialutredning och barnet fosterhemsplacerades. En adoptivfamilj utsågs och både barnet och vårdnaden överlämnades till adoptivföräldrarna. I samband med detta ordnades också ett utresetillstånd för barnet. Balmaceda berättade vidare om fall där unga mödrar som fött barnet på sjukhus felaktigt underrättats att barnet hade dött i samband med födseln, men barnet överlämnas till ett hem eller en fostermamma för att sedan föras ut ur landet.

MFoF berättade att adopterade i Sverige har påtalat att de har svårt att få återkoppling från utredningen om vad som händer i deras ärende. Balmaceda förklarade att lagstiftningen gör att de måste vara väldigt restriktiva med att lämna ut information under pågående utredning. Om utredarna skulle lämna ut information kan de äventyra hela utredningen av ärendet. Däremot kan en adopterad få mer information när ärendet är slutfört.

Registro Civil

Nästa besök genomfördes hos Registro Civil, Nationella Folkbokföringsregistret. Registro Civil representerades av chefen för allmänna arkivavdelningen, samordnaren för mänskliga rättigheter vid allmänna arkivavdelningen och chefen för underavdelningen för folkbokföring.

Chefen för allmänna arkivavdelningen inledde med att berätta på vilket sätt de får kännedom om irreguljära adoptioner.

- Via de chilenska frivilligorganisationerna som letar efter adopterade barn.
- Via den parlamentariska utredningen, som under den tid utredningen pågick sammankallade många myndigheter och delade ut uppdrag till de olika myndigheterna. Exempelvis var hälsoministeriet med eftersom födelseattester utfärdades av sjukhusen.

Därefter följde en redogörelse gällande chilenska födelsebevis och hur de generellt tas fram. I dryga 90 % av fallen upprättas födelsebevis på sjukhus av personal som sjuksköterska och läkare. I övriga fall används vittnesbevis.

---

¹ Det är förmodligen mer korrekt att tala om flera eller stort antal brottsutredningar under Balmacedas ledning. Dessa blir föremål för individuell bedömning och kan avslutas på olika sätt.

Ett födelsebevis innehåller uppgifter om kön, datum för födelsen, antal barn (tvillingar) och eventuella vittnen. Chefen för allmänna arkivavdelningen var tydlig med att folkbokföringen var och är ett register utan ansvar för riktighets- eller äkthetskontroll. De lagar som reglerar folkbokföringen är från 1934, vilket innebär att det är samma lagar som gäller idag som när adoptionerna som nu utreds genomfördes.

Folkbokföringen har under åren fått många generella eller specifika förfrågningar från de som utreder oegentligheter kopplade till adoptioner. I dessa fall kan tex folkbokföringen kolla upp om namnteckningar och datum stämmer överens med de uppgifter som sedan tidigare finns registrerade hos folkbokföringen.

Vem som helst kan ställa frågor till folkbokföringen. Detta innebär att en förfrågan kan göras av adopterade såväl som en frivilligorganisation. Födelsebevis är ett exempel på information som är allmän och tillgänglig för alla. För att folkbokföringen ska kunna hitta specifik information behöver den som söker ha vissa uppgifter. Exempelvis RUN (motsvarande personnummer), födelsedag, förnamn, efternamn och region.

Det finns en särskild avdelning inom folkbokföringen som arbetar med att utreda dubbla identiteter. Vid tiden för adoptionerna som nu utreds var folkbokföringssystemet helt manuellt och inte centraliserat. Det gjorde att det var möjligt att registrera en person i olika regioner. Personen kunde då ta eller få en annan identitet i en annan region.

Företrädare för folkbokföringen var tydlig med att dubbla identiteter inte behöver innebära att adoptionen varit illegal.

Om en adopterad fortfarande är folkbokförd i Chile har personen rätt att få id-kort och pass utfärdat i Chile, förutsatt att det går att fastställa att det är den adopterade som är registrerad. Däremot har en adopterad som fortfarande är registrerad inte rätt till pension i Chile. Pensionen är kopplad till att man har arbetat i landet (eller tillhör den extremt fattiga delen av befolkningen).

Hijos y Madres del Silencio

Dagens tredje möte var med frivilligorganisationen Hijos y Madres del Silencio (HMS) och genomfördes på svenska ambassaden. Organisationen representeras av ett språkrör och en medlem som har spelat en central roll för organisationen.

Alla som är engagerade i HMS är själva påverkade av det som skett inom adoptionsverksamheten i Chile. Organisationen är centralt organiserad men har också företrädare ute i landet.

Totalt har organisationen lyckats genomföra 260 familjeåterföreningar. Barn från Chile har förts till 19 olika länder i världen. HMS har arbetet med mammor och familjer sedan 2014.

HMS berättade att de även ordnar digitala möten mellan biologiska föräldrar och adopterade.

Organisationen påtalar vikten av spanskundervisning för adopterade från Chile, för att möjliggöra en återförening med den biologiska familjen.

Organisationen påpekade också att det är dyrt att anlita advokat i Sverige och att adopterade behöver hjälp med denna kostnad.

Företrädarna undrade hur de kan uppmärksamma svenska regeringen på vad de beskriver som kidnappningar av barn från Chile. MFoF berättade att den svenska regeringen är medveten om att oegentligheter och brott kan ha förekommit, och därför bland annat gett särskilda uppdrag till MFoF och tillsatt en utredande kommission.

Företrädarna undrade vidare varför svensk polis, domstol och åklagare inte tar emot de adopterades anmälningar och varför de uppgivna handlingarna inte kategoriseras som brott mot mänskliga rättigheter. MFoF förklarade att myndigheten inte har närmare kännedom om hur polisen hanterat dessa anmälningar men att alla har rätt att göra en anmälan och att denna ska tas emot. Vidare förklarades att polisens handläggning av anmälningar om brott styrs av olika rättsregler och betingas av förutsättningarna för att utreda ärendet i fråga. MFoF förklarade också att brottet människorov preskriberas efter viss tid i Sverige.

MFoF ställde frågan om på vilket sätt HMS skulle kunna bidra i arbetet med ursprungssökning. Företrädarna var tydliga med att de vill hjälpa till utifrån förmåga. De underströk att det är viktigt att adopterade har tillgång till psykologiskt stöd vid en ursprungssökning. Organisationen har ett system för att söka efter biologiska föräldrar via polisens enhet för mänskliga rättigheter. De har också nära samarbete med parlamentet och utredningarna om oegentligheter kopplade till internationella adoptioner.

Hijos y Madres de Silencios representant från Temuco anslöt digitalt och berättade specifikt om de utmaningar organisationen har i det området:

- De har problem att nå mödrar från Mapuche på grund av att de bor avlägset och av kulturella skäl.
- De ser ett problem med att adopterade inte vill söka sitt ursprung utifrån att de tror att de har blivit övergivna.
- De vill se ett historiskt erkännande av det som hänt – viktigt att sanningen kommer fram.
- Adopterade behöver särskilt stöd (adoptionsspecifikt) i Sverige av personer som har god kännedom om problematiken.
- Organisationen har ett utvecklat system för att hitta adopterade barn (vuxna) men har ingen möjlighet att återförenera dem med sina familjer.

Hijos y Madres de Silencio frågar om MFoF kan vara behjälplig med kontakt med den adopterade i Sverige. MFoF förklarar att sådana frågor kan ställas av den chilenska centralmyndigheten.

Organisationen lyfter också frågan om varför svenska staten finansierar adoptionsorganisationerna och adoptioner, samt hur detta stöd förmedlas och om det är möjligt att få ta del av den ekonomiska redovisningen från 1973 fram till idag. MFoF förklarar hur statsbidraget är utformat, hur förmedlingarna finansierar sin verksamhet och hur myndigheten ser på donationer i samband med adoptioner.

Dag 4: torsdag 12 maj

Nos Buscamos

Dagen inleddes med ett nytt möte med organisationen Nos Buscamos på ambassaden. Den här gången fick MFoF möjlighet att träffa en adopterad från Chile som i vuxen ålder har återvänt till Chile från USA.

Den adopterade berättade hur han med hjälp av en privat utredare hittat sin biologiska mamma och syster. Idag har de återförenats och den adopterade beskrev de svårigheter han upplevt och vikten av stöd till adopterade, bland annat samtalsstöd, behandling och gruppsamtal.

Han var också tydlig med att alla inblandade är i behov av olika typer av stöd. Detta gäller inte minst adoptivföräldrar och biologiska föräldrar. När det uppdragas att livshistorien inte stämmer och att adoptionen inte har gått till på ett korrekt sätt kan allt ställas på ända.

Idag bor den adopterade i Chile och är med i en samtalsgrupp med andra adopterade som söker sitt ursprung i Chile.

Mejor Ninez

Eftermiddagens bestod av ett möte med chilenska centralmyndigheten som numera heter Mejor Ninez (tidigare SENAME). Mötet hölls i centralmyndighetens lokaler och medverkande vid mötet var chefen för adoptionsenheten, chefen för adoptionsavdelningen (nationella direktoratet), en jurist och adoptionsanalytiker, kommunikatör och socialarbetare.

Myndigheten gav en historisk tillbakablick på adoptionsverksamheten i Chile och vi uppfattade redogörelsen på detta sätt.

- Nationella adoptioner har varit reglerade i Chile sedan 1934.
- 1965 infördes en ny adoptionslag som gällde fram till 1988. Som MFoF tolkar informationen innebar lagen bland annat att sekretess skulle råda vid adoption. Denna sekretess resulterade i att dokumentation och annan information om ursprung förstördes, vilket idag försvårar ursprungssökning.
- Före 1988 fanns heller inga särskilda bestämmelser gällande internationella adoptioner i Chile, eller någon myndighet som förde register över adoptioner.
- 1988 infördes en ny adoptionslag som reglerade internationella adoptioner. SENAMEs roll i i dessa var begränsad till att lämna yttrande till domstolarna vid internationella adoptioner.
- 1995 började SENAME att arbeta med ursprungssökning.

- 1999 infördes nuvarande adoptionslagstiftning som reglerar hur barnet blir tillgängligt för adoption och att inga privata adoptioner tillåts. Lagen reglerar också att enbart auktoriserade adoptionsorganisationer får förmedla adoptioner. Redan 1988 fick adopterade rätt att ta del av adoptionsdomen och sedan 1999 har adopterade rätt att få ta del av alla adoptionsdokument.
- Gällande adoptionslag ger den adopterade, adoptivföräldrarna, barn och barnbarn rätt att ta del av adoptionsdokumentationen efter domstolsbeslut. Vidare säger lagen att om en adopterad vill söka efter sitt ursprung så behöver adoptivföräldrarna få information om det. Enligt nuvarande lag ska den biologiska familjen informeras om att den söks av den adopterade (den tidigare sekretessregeln gäller alltså inte längre).
- 2022 infördes en lagstadgad rätt till stöd vid ursprungssökning.

SENAME har sedan 2000 haft ett program för ursprungssökning med syfte att skapa en "livshistoriebok". Vid införandet var systemet manuellt. 2007 skapades ett digitalt stöd. Mejor Ninez webbplats innehåller endast information om programmen på spanska men anmälningsformuläret är på engelska. Mejor Ninez gav en detaljerad redogörelse för hur sökprocessen nu går till.

Mejor Ninez redogjorde också för vad de känner till om misstänkta oegentligheter, bl.a. att mödrar kunde bli fråntagna sina barn på sjukhuset. Det kunde också hända att adoptioner inte registrerats på ett korrekt sätt, eller alls. Om det framkommer att adoptionen inte har registrerats korrekt i Chile måste den chilenska utlandsmyndigheten skicka över adoptionsdomen till folkbokföringen (Registro Civil). Folkbokföringen gör sedan en sub-registrering (efterregistrering). Mejor Ninez hjälper till med detta.

MFoF ställde frågan om vilka utmaningar centralmyndigheten ser framöver. En utmaning angavs vara att hitta de biologiska föräldrarnas adresser och andra kontaktuppgifter. En annan är att kunna informera adoptivföräldrarna om att den adopterade söker sitt ursprung. Språkfrågan kan också vara besvärlig att hantera. Mejor Ninez förutspår att antal ursprungssökningar kommer att öka och ser stora utmaningar med att få resurserna att räcka till.

Möte med representanter för andra länder som haft adoptioner från Chile

Vid detta möte på det svenska residenset utbyttes information om hur adoptioner under perioden nu hanteras i bland annat Nederländerna, Belgien, Spanien, Danmark och USA. Många utmaningar konstaterades vara gemensamma eller relativt lika länderna emellan. MFoF fick också redogöra för syftet med besöket och den särskilda utredning som nu genomförs i Sverige på uppdrag av regeringen.

Dag 5: fredag 13 maj

Besökets sista dag ägnades åt gemensam genomgång och utvärdering med ambassaden. El Museo de la Memoria y los Derechos Humanos besöktes också. Museet för minne och mänskliga rättigheter uppmärksammar offren för kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Chile mellan 1973 och 1990.